

ŠTEINER Pavol

Univerzita Konštantína Filozofa
Filozofická fakulta
Katedra muzeológie
Hodžova 1
949 01 Nitra
psteiner@ukf.sk

STEINER, Pavol. Dead – alive Alexei Dmitrievich Ponomaryov. A. D. Ponomaryov, member of 40th cavalry guards regiment (10th guards cavalry division) volunteered for a reconnaissance mission on 28th March 1945 on the outskirts of village Úľany nad Žitavou in southwestern Slovakia. He failed to complete his task since German defenders of the 357th infantry division captured him. They had probably tried to interrogate him, but after a short time they poured petrol on him and burnt him. On the next day, when Soviet division occupied the village, Cossacks found his body presuming he was dead. But soon after that, when burial platoon started to collect bodies, they had found out, he was still alive. Ponomaryov thus got to the hospital and in spite of his burns, he survived. His regimental commander, not knowing about that, made a proposal to award Ponomaryov a Hero of the Soviet union in memoriam, which was accepted and executed on 15th May 1946! Even the supreme commander of cavalry-mechanized group, general Pliev, did know nothing about Ponomaryov's survival and wrote about his presumed death in his memoirs in 1971

Kľúčové slová: druhá svetová vojna; hrdina Sovietskeho zväzu; Alexei Dmitrievich Ponomarev; 10. gardová jazdecká divízia; oslobodenie Slovenska; vojnové zverstvá;

Keywords: World War II; Hero of the Soviet Union; Alexei Dmitrievich Ponomaryov; 10th guards Cavalry Division; Liberation of Slovakia, War Atrocities;

Úvod

Dnes už asi nikto nepochybuje o tom, že druhá svetová vojna sa vyznačovala veľkou dávkou brutality, obzvlášť na východnom fronte. Táto brutalita zasahovala najmä samotných vojakov, a to nielen pri bojových operáciách. V odbornej aj memoárovej literatúre sa často objavuje konštatovanie, že na východnom fronte sa diali neuveriteľné zverstvá preto, lebo podľa Nemcov Sovietsi neratifikovali medzinárodné dohovory o vojnových zajatcoch a iné dokumenty. Bez ohľadu na pravdivosť týchto často citovaných tvrdení treba skonštatovať, že beštialita

bojov medzi Sovietmi a Nemcami má svoj hlavný dôvod inde. Išlo o ideologickú vojnu dvoch nezmieriteľných totalitných režimov, nacistického a boľševického, ktorá sa nemohla skončiť inak než zánikom jedného z nich. Vojaci oboch bojujúcich strán a často aj ich spojencov bývali vystavení masívnej propagande, ktorá nepriateľa vykresľovala ako najväčšiu hrozbu pre ich vlasť. Nemecké jednotky sa na území ZSSR od prvých hodín operácie Barbarossa správali mimoriadne agresívne, pričom svoj hnev často obracali proti civilnému obyvateľstvu. Preto sa nemožno čudovať, že len čo sa karta obrátila a Červená armáda získala strategickú prevahu, odplácala nepriateľovi rovnakou mincou. Známe sú predovšetkým prípady okamžitých popráv sovietskych politických komisárov a straníckych funkcionárov Nemcami. Na druhej strane sovietski vojaci nepoznali zľutovanie najmä s príslušníkmi SS. Správanie sa k zajatcom na oboch stranách bolo tiež drastické, aj keď víťazi ušetrili ich životy.

Jeden mimoriadny príbeh vojnovnej beštiality sa odohral 28. marca 1945 na juhozápadnom Slovensku. Jeho nedobrovoľným hlavným hrdinom sa stal *gvardii mladšij seržant*¹ Alexej Dmitrijevič Ponomarjov (obr. 1).

Presný dátum jeho narodenia dosiaľ nie je známy, vieme, že sa narodil v roku 1902 v ruskom meste Tver severozápadne od Moskvy. Dosiahol neúplné stredoškolské vzdelanie a neskôr pracoval ako robotník v opravárenskej dielni v meste Tichoreck na Kubáni. Do Červenej armády narukoval podobne ako státisíce iných záložníkov už v roku 1941. Najprv bojoval v jednotkách 1. bieloruského frontu, potom ho preradili k 1. gardovej jazdecko-mechanizovanej skupine 2. ukrajinského frontu, kde slúžil v 2. eskadróne 40. gardového jazdeckého pluku 10. gardovej jazdeckej divízie, kde sa stal veliteľom družstva.²

Obrázok č. 1:
A. D. Ponomarjov
(Zdroj: Geroi Sovetskogo Sojuza 1988).

Situácia na bojisku

Prvá gardová jazdecko-mechanizovaná skupina, ktorej velil *general-lejtenant* I. A. Plijev, sa 27. marca 1945 zapojila do veľkej jarnej ofenzívy, známej ako Bratislavsko-brnianska operácia. Mala predstavovať hlavný úderný klin frontu a jej úlohou bolo prelamovať obranu protivníka a vytvárať podmienky na postup streleckých divízií 7. gardovej armády.

Jazdecko-mechanizované skupiny boli pomerne silnými formáciami na úrovni armády a pozostávali z jazdeckých a tankových jednotiek. Jazdecké divízie disponovali vlastnými tankovými plukmi, na úrovni skupiny existovali aj samostatné pluky samohybného delostrelectva. Vytvárali tak mobilitu doslova do každého počasia. Relatívnu taktickú samostatnosť každému zboru zabezpečovali pridelené delostrelecké, protiletectvé aj protitankové oddiely. Primárnou úlohou jazdecko-mechanizovaných skupín bolo rozširovanie prielomov a prieniky

¹ Hodnosť Červenej armády na úrovni desiatnika.

² Geroi Sovetskogo Sojuza. Kratkij biografičeskij slovar. Tom 2. Moskva: Vojennoje izdatel'stvo, 1988, s. 300. Táto encyklopédia však udáva nesprávny rok úmrtia (1947).

do hĺbky obrany protivníka, no podľa potreby plnili aj iné, najmä defenzívne úlohy. Jazdecké pluky divízií sa delili na eskadrony. Ich taktika by sa dala prirovnať k dragúnom predchádzajúcich storočí, keďže kone používali hlavne na presun na bojisko, kde ďalej bojovali ako pechota. Útoky koňmo s vytasenými šablami boli na konci vojny iba zriedkavou výnimkou.

Už v prvý deň pôsobenia Plijevo skupina za Hronom dosiahla výrazný úspech. Kým 30. jazdecká divízia zamestnávala nemecké jednotky v Bardoňove, jej pravokrídlný partner, 10. gardová jazdecká divízia (od 16. 3. 1945 jej velil *general-major* Sergej Trofimovič Šmujlo), posilnená okrem iného o 128. tankový pluk a 1815. samohybný delostrelecký pluk, obišla Bardoňovo cez kótu 225 západne od Horného Pialu a o 2.30 dobyla obec Beša. Sovietska divízia sa nezastavila, zlikvidovala odpor dvoch nemeckých peších rôt s tankovou podporou vo vinohradoch západne od obce a už o 6.00 jej pluky hlásili prienik do Trávnice a Pozby.³

Sovieti tak mali voľnú cestu do údolí prítokov Žitavy, ktorú dosiahli ku koncu dňa a na viacerých miestach ju dokonca prekročili. Ocitli sa v otvorenej, iba mierne zvlnenej krajine, vhodnej na rozvíjanie ofenzívnych aktivít. Brániace sa nemecké oddiely tu zaujali novú obrannú čiaru. Zo sovietskych oddielov sa najďalej dostali 36. a 40. gardový pluk 10. gardovej jazdeckej divízie, ktoré obsadili Radavu a Hul a prenikli až do Veľkej Mane a na prístupy k Mojzesovu a Úľanom nad Žitavou.⁴ V týchto miestach sa Žitava približuje k východnému ramenu Nitry⁵ iba na vzdialenosť jedného kilometra, čo predstavuje ideálnu príležitosť na prekonanie oboch riek za sebou. Divízia sa tak vysunula príliš dopredu a dostala sa pod paľbu nemeckých jednotiek, ktoré sa stále nachádzali v Dolnom Ohaji, pár kilometrov na juh. Na scéne sa objavil generál Plijev, ktorý osobne na mieste nasadil zo zálohy svojej skupiny 9. gardovú jazdeckú divíziu. Jej jednotky zaútočili na Dolný Ohaj a obec v spolupráci s 30. jazdeckou divíziou do 17.00 obsadili, čím zaistili bok 10. gardovej streleckej divízie.⁶

Nemecké oddiely sa urýchlene stiahli na čiaru Černík – Bešeňov, súvislej obrany na Žitave sa teda museli vzdať pomerne rýchlo. I. A. Plijev vo svojich memoároch uvádza, že jeho prieskumníci v tých dňoch na úzkom segmente frontovej línie zajali vojakov nemeckej 46., 357. a 711. pešej divízie, 211. a 271. divízie ľudových granátnikov, ako aj 153. poľnej výcvikovej divízie. Takáto pestrá zmes svedčí o tom, že pešiaci Wehrmachtu sa pri ústupe medzi sebou miešali a vytvárali improvizované bojové skupiny ad hoc. Cez ich riedke obranné pozície, pozostávajúce z osamotených palebných ohnísk, sa početné sovietske oddiely dostávali

³ Vypusk iz žurnala bojevych dejstvij 10-j Gv. Kazač. Krasnozn. Kub. Sluckoj ord. Suvorova, Kutuzova, Bogdana Chmeľnickogo Divizii za period s 1. 1. po 10. 5. 45 g., s. 11, 12. Dostupné na internete: www.pamyat-naroda.ru (12. 6. 2017).

⁴ Vypusk iz..., ref. 3, s. 12. Dostupné na internete: www.pamyat-naroda.ru (12. 6. 2017).

⁵ Cetínka (Cítenka).

⁶ PLIJEV, Issa Alexandrovič. V bojach za osvoboždenije Rumynii, Vengrii, Čechoslovakii. Ordžonikidze: Ir, 1971, s. 113; Žurnal bojevych dejstvij 9 gv. Kazačej, Kavalerijskoj, Kubansko-Baranovičeskoj, Dvaždy Krasnoznamennoj, ord. Suvorova, Kutuzova i Bogdana Chmeľnickogo Divizii za period s 1 janvarja 1945 po..., s. 208; Opisanije nastupatel'nych operacij 30 Kavalerijskoj Novobugskoj ordena Lenina Krasnoznamennoj ordenov Suvorova i Kutuzova divizii s 26. 3. po 10. maja 1945 g., 3. Dostupné na internete: www.pamyat-naroda.ru (12. 6. 2017).

do tyla a im nezostávalo nič iné ako urýchlene ustupovať na západ. 153. poľná výcviková divízia bola ešte k 18. marcu dislokovaná medzi Trnavou a Bratislavou. 711. pešiu divíziu zas evakuovali z pravého brehu Dunaja po dobytí Ostrihomu Sovietmi.⁷ Ostatné spomínané divízie boli stabilnou súčasťou tankového zboru Feldherrnhalle, ktorý mal na starosti obranu tohto frontového úseku.

V noci vyslali Plijeve divízie do tyla protivníka prieskumníkov a pripravovali sa na ďalší postup.⁸

Dokumenty

40. gardový jazdecký pluk sa teda zastavil na Žitave medzi obcami Hul a Úľany nad Žitavou. Druhá menovaná obec predstavovala pre nemeckú obranu, zverenú 357. pešej divízii, dôležitý bod pre svoju polohu na železničnej a cestnej križovatke, a tak boli obrancovia odhodlaní udržať ju tak dlho, ako sa len dá.

Soviety zas potrebovali zistiť silu nemeckej obrany. Ponomarjov sa podľa zachovaných dokumentov prihlásil na prieskum dobrovoľne. V noci na 28. marca sám vykonával prieskum nemeckej obrany pre svoju jednotku. Potiaľto dokážeme rekonštruovať udalosti pomerne presne. Nasledujúce udalosti však zachytávajú dva dokumenty, ktorých spoľahlivosť je viac ako diskutabilná.

Prvým dokumentom je „Nagradnoj list“, čiže návrh na udelenie vyznamenania Hrdina Sovietskeho zväzu, spísaný 16. júna 1945:

„Dňa 28. marca 1945 viedol 40. gardový kozácky pluk ťažký boj pri prekonávaní rieky Nitry.⁹ Nemci sa na náprotivnom brehu rieky opevnili na vopred pripravených pozíciách, prisunuli veľké množstvo samohybných diel, obrnených transportérov a kládli húževnatý odpor.

Mladší seržant Ponomarjov bol poslaný na prieskum rozmiestnenia obrany a palebných bodov protivníka. Dostal sa až tesne k nemeckým zákopom, ale Nemci ho odhalili a nastal nerovný boj muža proti mužovi. Súdruh Ponomarjov zlikvidoval troch fašistov, ale sám bol ťažko zranený. Hitlerovci mu navliekli na krk slučku a pritiahli ho k zákopu.

Rezali ho nožmi, bodali bajonetmi, bili tupým železom, snažiac sa z neho dostať informácie o našich jednotkách. Odvážny gvardejec-hrdina, mladší seržant Ponomarjov, neprehovoril ani slovo, neprezradil vojenské tajomstvo. Keď z Ponomarjova hitlerovci nedostali nijaké informácie, v strašnom hneve ho poliali benzínom, zapálili a vyhodili zo zákopu. Ponomarjov, prijímajúci mučenícku smrť, oblievaný plameňmi, z posledných síl zakričal: „Kozáci-gvardejci! Zomieram za slávu našej Vlasti, za veľkého Stalina! Pomstíte sa za mňa fašistom!“¹⁰

Posledné slová mladšieho seržanta Ponomarjova počuli kozáci-gvardejci a pomstili sa za mučenícku, no hrdinskú smrť svojho druha v zbrani. Pluk prudkým útokom nepriateľa vytlačil a splnil svoju úlohu.¹¹

⁷ Spolu s nemeckou 96. a maďarskou 23. pešou divíziou. Pozri: DOMANSKI, Jacek – LEDWOCH, Janusz. Wien 1945. Warszawa: Militaria, 2006, s. 25.

⁸ PLIJEV, ref. 6, s. 114.

⁹ V skutočnosti išlo o Žitavu.

¹⁰ Túto heroickú vsuvku treba chápať ako nutný neskorší prídavok veliteľa pluku, ktorý sa takto snažil vyzdvihnúť Ponomarjovove zásluhy.

¹¹ O obec sa v skutočnosti bojovalo ešte dopoludnia nasledujúceho dňa.

Gvardii mladší seržant Ponomarjov v mene záujmov národov našej Vlasti položil svoj život v boji s nemecko-fašistickými okupantmi. Prihovám sa za to, aby mu bol udelený titul Hrdina Sovietskeho zväzu.

Veliteľ 40. gardového kozáckeho jazdeckého kubánsko-baranovičského pluku Radu Červenej zástavy a Radu Alexandra Nevského, gvardii podplukovník¹² Makarov.“¹³

Veliteľ 1. gardovej jazdecko-mechanizovanej skupiny, generál I. A. Plijev vydal knižne v roku 1971 svoje spomienky na boje v druhej svetovej vojne pod názvom „V bojach za osvoboždenije Rumynii, Vengrii, Českoslovakii“. V kapitole o postupe od Hrona k Malým Karpatom venoval pozornosť aj Ponomarjovomv osudu:

„Veliteľ pluku podplukovník Makarov úporne hľadal slabé miesto v obrane protivníka. Predpokladal, že smer na dedinu Fedýmeš¹⁴, rozkladajúcu sa na východnom brehu rieky Cetínka, je bránený menšími silami. To sa muselo zistiť podrobným prieskumom. Prvý, kto sa dobrovoľne prihlásil na túto úlohu preskúmať silu protivníka, bol gardový vojak¹⁵ 2. eskadrony Ponomarjov, ktorý prišiel do pluku len nedávno v rámci doplnenia stavov z hlbokého tyla. Mal to byť vlastne jeho bojový krst. Na prieskum ho odprevadili jeho súdruhovia. Videli, ako vojak pod rúškom súmraku, tu plazením, tu prískokmi, od kríkov k rozbitému samohybnému delu, odtiaľ k bombovému kráteru, tesne sa pritískajúc k zemi pri výbuchoch rakiet, úporne sa posúval vpred. Náhle vzduch prešla dávka trasujúcich striel. Vojak spadol. Za prvou dávkou nasledovala druhá, tretia... Spolubojovníci spustili odvetnú paľbu. Protivník zmĺkol. Keď to prieskumník zbadal, prudko vyskočil vpred a zmizol v tme. Hitlerovci znova začali strieľať na to miesto, kde predtým spadol. Vojaci, ktorí Ponomarjova sprevádzali, pochopili, že nepriateľ stratil cieľ a vrátili sa k svojej jednotke. Ale Ponomarjov medzitým rýchlo postupoval do nepriateľského tyla. Zakrátko sa dostal na okraj Fedýmeša a dal sa do plnenia úlohy.¹⁶

...

Po tom, ako obsadili Fedýmeš, kozáci 40. pluku 10. gardovej divízie spoznali osud vojaka Alexeja Ponomarjova, ktorý sa nevrátil z prieskumu. Ukázalo sa, že Ponomarjova chytili fašisti. Odviedli ho na výsluch. Pri ňom gvardejec odpovedal na všetky pokusy nepriateľa rozviazať mu jazyk pohrdavým mlčaním. Fašisti ho začali mlátiť. On mlčal. Zversky ho mučili. Odvážny vojak mlčal. Potom ho hitlerovci postavili pred popravnú čatu. Civeli naňho čierne ústia hlavní samopalov. No srdce prieskumníka nezakolísalo. Fašisti mu poslednýkrát ponúkli na výmenu jeho život. A vypočuli si hrdú odpoveď. Vtedy sa rozbesnení hitlerovci rozhodli vykonať strašný zločin: zviazali mu ruky, poliali ho benzínom a zapálili.

¹² Podplukovník.

¹³ Centrálny archiv Ministerstva obrony Moskva, fond 33, č. 150026310. Nagradnoj list, Ponomarev Aleksej Dmitrijevič.

¹⁴ Úľany nad Žitavou sa do roku 1948 volali Fedýmeš nad Žitavou.

¹⁵ Plijev Ponomarjova nechtiac „degradoval“ na radového vojaka, hoci mal v skutočnosti hodnosť mladšieho seržanta, teda desiatnika.

¹⁶ PLIJEV, ref. 6, s. 114, 115.

Hrdinský skutok komsomolca¹⁷ Alexeja Ponomarjova a zverská poprava, ktorú vykonali hitlerovci, okamžite obleteli celý zbor. V plukoch sa zvolali mítingy, na ktorých sa vojaci zaprisahávali pomstiť za fašistické zverstvá.¹⁸

Aj keď z citovaných prameňov odfiltrujeme patetické nánosy ideológie, zostane nám drsný príbeh, akých sa na východnom fronte odohralo veľké množstvo. Sovietskeho prieskumníka dopadli nemeckí vojaci, a hoci to neboli práve smutne preslávení príslušníci SS, ale granátnici „obyčajnej“ 357. pešej divízie, pripravili mu útrapy, ktoré ho mohli stáť život. Celkom určite nešlo o nehodu, pri ktorej by si Ponomarjov spôsobil popáleniny sám.

V priebehu 28. marca 10. gardová jazdecká divízia po tuhom boji predsa len Úľany dobyla. Až večer, keď už divízia smerovala k Bánovu, kde mala prekročiť Nitru, sanitári a pohrebný oddiel zbierali na bojisku padlých a ranených. Na okraji dediny našli Ponomarjovo obhorené telo, ktoré však javilo známky života! V archíve Obecného úradu Úľany nad Žitavou sa nachádza kópia fotografie, na ktorej je zachytené obhorené Ponomarjovo telo (obr. 2). Hoci by sa autenticita záberu dala spochybniť, typická „kubanka“ (kozácka čiapka) v ruke jedného z vojakov svedčí o tom, že skutočne išlo o príslušníka jazdeckej jednotky.¹⁹

Obrázok č. 2: Obhorené telo A. D. Ponomarjova, Úľany nad Žitavou, 28. 3. 1945
(Zdroj: archív OcÚ Úľany nad Žitavou).

¹⁷ Ponomarjov mal vtedy už 42 alebo 43 rokov, takže celkom určite nemohol byť členom Komsomolu, sovietskej mládežníckej organizácie. Tento omyl svedčí o slabej informovanosti I. A. Plije-va, alebo kohokoľvek, kto v jeho mene robil rešerše o udalosti a jej aktéroch.

¹⁸ PLIJEV, ref. 6, s. 117.

¹⁹ K fotografii existuje v obecnom archíve aj stručný strojopisný záznam udalosti, napísaný ale v jazyku niektorého z etníc bývalých stredoázijských sovietskych republík, pravdepodobne kirgizsky.

Ponomarjova okamžite odsunuli k zdravotníckemu práporu zboru a odtiaľ do tylovej nemocnice, kde mu zachránili život. Kompetentné miesta o tom evidentne nevedeli, a tak ho na vyššie citovaný návrh veliteľa pluku 15. mája 1946 oficiálne „posmrtné“ vyznamenali Zlatou hviezdou Hrdinu ZSSR. O jeho osude paradoxne nevedel ani generál Plijev, keď koncom 60. rokov spisoval svoje pamäti.

A. D. Ponomarjov sa po vyliečení vrátil do Tichorecka, kde sa neskôr stal vedúcim opravárensko-stavebného podniku. Zomrel na následky zranení 8. júla 1949.²⁰

Ďalšie zaznamenané vojnové zločiny

Na rozsiahlom bojisku medzi Ipľom a Váhom máme v období od decembra 1944 do apríla 1945 zdokumentovaných niekoľko prípadov vážneho porušenia medzinárodných vojenských dohovorov. Počas januárovej ofenzívy Červenej armády medzi Hronom a Váhom prišlo v Pribete k masakru viac než šesťdesiatich zajatých sovietskych vojakov, ktorí si mali pred popravou vyhlásiť vlastný masový hrob. Je veľmi ťažké určiť, ktorá nemecká alebo maďarská jednotka by tento čin mohla mať na svedomí. Výrazne sa tam vtedy angažovala nemecká 20. tanková divízia, „rukopis“ uvedeného zverstva však skôr poukazuje na možnú zodpovednosť niektorej bezpečnostnej jednotky, o činnosti ktorej nemáme žiadne správy. V každom prípade boli po vojne za nepriamu účasť na poprave súdení štyria miestni exponenti radikálnej maďarskej Strany šípových krížov.²¹

Dmitrij Loza, priamy účastník oslobodzovania juhozápadného Slovenska, spomína na boj o Lontov 22. decembra 1944, keď v obci padli do pasce tri tanky Sherman 46. gardovej tankovej brigády. Podľa uvedeného autora Nemci preživších členov tankových posádok podrobili podobnému trýzneniu ako Ponomarjova, keď ich zviazali drôtni, poliali benzínom a podpálili, o čom sa ich spolubojovníci dozvedeli, keď večer toho istého dňa obec konečne obsadili.²² Za tento čin by tak niesli zodpovednosť príslušníci nemeckej 3. alebo 6. tankovej divízie.

Keď 26. decembra dobyli príslušníci tej istej sovietskej brigády Ipeľský Sokolec, našli tam v jednom dvore zohavené telá jedenástich tankistov vrátane jedného podplukovníka, všetkých z 22. gardovej tankovej brigády 5. gardového tankového zboru, ktorý do obce dočasne prenikol o tri dni skôr.²³

Počas operácie Südwind máme zo sovietskej strany priznaný masaker päťdesiatich nemeckých zajatcov v Brutoch. Zrejme išlo o príslušníkov 12. tankovej divízie SS „Hitlerjugend“, zajatých vojakmi sovietskej 81. gardovej streleckej divízie krátko predtým. Podľa záznamov mali byť všetci Nemci opití. Vzhľadom na to, že sovietska divízia čelila v obci riziku obkľúčenia a musela čím skôr

²⁰ BORTAKOVSKIJ, Timur Vjačeslavovič. Ostaťsja v živych! Neizvestnyje stranicy Velikoj Otečestvennoj. Moskva: Veče, 2015, s. 262, 263.

²¹ HALAJ, Dušan. (ed.). Fašistické represálie na Slovensku. Bratislava: Obzor, 1990, s. 64.

²² LOZA, Dmitrij Fjodorovič. Tankist na „inomarke“. Pobedili Germaniju, razbili Japoniju. Moskva: Jauza Eksmo, 2005, s. 108-109.

²³ Žurnal bojevych dejstvij 9 gv mechkorpusa za dekabr mesjac 1944 g., s. 15. Dostupné na internete: www.pamyat-naroda.ru (12. 6. 2017).

ustúpiť, všetkých zajatcov postrieľali.²⁴

Posledné dva prípady môžeme považovať za autentické a vierohodné, keďže sú zachytené v hláseniach zborov vyhotovených krátko po ukončení bojov, spravidla na začiatku nasledujúceho mesiaca. Paradoxne však Ponomarjovov osud nezachytáva žiadny bojový denník – ani divízie, ani zboru...

Záver

Na novom náhrobku, ktorý zdobí miesto posledného odpočinku A. D. Ponomarjovova v Tichorecku, je nápis: „Nikto nie je zabudnutý. Nič nie je zabudnuté“ (obr. 3).

Hoci sú príbehy jednotlivcov vo vojne iba drobnými kamienkami v mozaike podrobného historického výskumu oslobodenia, zasluhujú si pozornosť, zasluhujú si nebyť zabudnuté. Napríklad preto, že ilustrovaním reálií každodenného života na fronte umožňujú urobiť si predstavu o ťažkostiach, s ktorými sa vojaci stretávali. Navyše zvyrazňujú špecifický aspekt brutality, sprevádzajúcej fatálny konflikt nacizmu a boľševizmu. Obzvlášť v súčasnosti, keď sa stretávame s relativizovaním vplyvov politiky totalitných režimov, je potrebné tieto osudy skúmať a publikovať nielen na stránkach odbornej tlače, ale aj v masmédiách.

Obrázok č. 3: Náhrobok A. D. Ponomarjova v Tichorecku
(Zdroj: www.podvignaroda.ru).

²⁴ Журнал боевых действий 24 гв стрелкового корпуса за январь и февраль 1945 г., с. 43. Dostupné na internete: www.pamyat-naroda.ru (12. 6. 2017).

Literatúra:

Archívy a pramene:

- Centraľnyj archiv Ministerstva oborony Moskva, fond 33, č. 150026310. Nagradnoj list, Ponomarev Aleksej Dmitrijevič.
- Opisanije nastupateľnych operacij 30 Kavalerijskoj Novobugskoj ordena Lenina Krasnoznamennoj ordenov Suvorova i Kutuzova divizii s 26. 3. po 10. maja 1945g., 3. Dostupné na internete: www.pamyat-naroda.ru (12. 6. 2017).
- PLIJEV, Issa Alexandrovič. V bojach za osvoboždenije Rumynii, Vengrii, Čechoslovakii. Ordžonikidze: Ir, 1971, s. 117. Žurnal bojevych dejstvij 24 gv strelkovogo korpusa za janvar i fevraľ 1945 g., s. 43. Dostupné na internete: www.pamyat-naroda.ru (12. 6. 2017).
- Vypusk iz žurnala bojevych dejstvij 10-j Gv. Kazač. Krasnozn. Kub. Sluckoj ord. Suvorova, Kutuzova, Bogdana Chmeľnickogo Divizii za period s 1. 1. po 10. 5. 45 g., s. 11, 12. Dostupné na internete: www.pamyat-naroda.ru (12. 6. 2017).
- Žurnal bojevych dejstvij 9 gv. Kazačej, Kavalerijskoj, Kubansko-Baranovičeskoj, Dvaždy Krasnoznamennoj, ord. Suvorova, Kutuzova i Bogdana Chmeľnickogo Divizii za period s 1 janvarja 1945 po..., s. 208.
- Žurnal bojevych dejstvij 9 gv mechkorpusa za dekabr mesjac 1944 g., s. 15. Dostupné na internete: www.pamyat-naroda.ru (12. 6. 2017).

Monografie a zborníky:

- BORTAKOVSKIJ, Timur Vjačeslavovič. Ostaťsja v živych! Neizvestnyje stranicy Velikoj Otečestvennoj. Moskva: Veče, 2015.
- DOMANSKI, Jacek – LEDWOCH, Janusz. Wien 1945. Warszawa: Militaria, 2006.
- Geroi Sovietskogo Sojuza. Kratkij biografičeskij slovar. Tom 2. Moskva: Vojennoje izdatel'stvo, 1988.
- HALAJ, Dušan. (ed.). Fašistické represálie na Slovensku. Bratislava: Obzor, 1990.
- LOZA, Dmitrij Fjodorovič. Tankist na „inomarke“. Pobedili Germaniju, razbili Japoniju. Moskva: Jauza Eksmo, 2005.

Počet slov: 3 235

Počet znakov vrátane medzier: 22 665